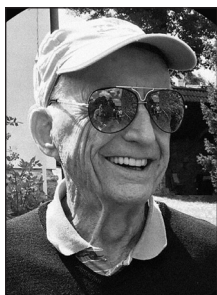

VZPOMÍNKA NA MUDR. KARLA MARKVARTA

MUDr. Karel Markvart, CSc., rodák z Ústí nad Labem (nar. 28. 12. 1933), zemřel dne 29. 5. 2024 v Praze. Vystudoval Lékařskou fakultu hygienickou Univerzity Karlovy, obor lékařství, hygiena a epidemiologie. Studium zakončil v roce 1958, později získal specializaci v oboru hygiena a epidemiologie. Po působení na Okresní hygienické stanici v Chrudimi a posléze na Krajské hygienické stanici v Hradci Králové se vrátil do Prahy. Nastoupil do Ústavu epidemiologie a mikrobiologie, kde byl ředitelem prof. Karel Raška. Karel Raška se v roce 1963 stal ředitelem sekce infekčních nemocí Světové zdravotnické organizace (WHO) se sídlem v Ženevě, kde prosazoval program eradikace pravých neštovic. Profesor Raška povzbuzoval a motivoval mladé české lékaře k dalšímu vzdělávání a k výjezdům na zahraniční mise. MUDr. Markvart odjel na svou první zahraniční misi jako expert WHO v lednu roku 1968 do Bangladéše (do roku 1971 součást pakistánské federace – Východní Pákistán), kde pracoval s přestávkami až do roku 1972. Široce založený program plošné vakcinace bylo třeba provádět ve spolupráci s orgány státní správy i místními terénními pracovníky. Program pro mnohamilionovou populaci postupně získával podporu, dr. Markvartovi se podařilo navázat kontakty s pracovníky bangladéšského Ministerstva zdravotnictví. V srpnu 1968 absolvoval školení WHO v americké Atlantě zaměřené zejména na používání rozdvojené jehly k očkování proti pravým

neštovicím. Po návratu do Bangladéše pak dále školil místní personál. Technika očkování rozdvojenou jehlou umožňovala provádět očkování i nezdravotnickými pracovníky. Spolu s pracovníky místního ministerstva se podílel na vypracování programu pro Dháku a okolí, který byl posléze úspěšně dokončen. Na venkově byla situace složitější. Krom jiného bylo třeba překonat nedůvěru místních. Na vynalézavost dr. Markvarta vzpomíná jeden z jeho zahraničních kolegů: „Karel odváděl v Bangladéši úžasnou práci. On i jeho tým byli tak kreativní! Úspěch kampaně závisel na tom, zda se podaří místní lidi přesvědčit, že nechat se očkovat je bezpečné a zároveň účinné. Umíte si představit tu nedůvěru k západní medicíně. Karel a jeho tým přijeli do vesnice, na korbě nákladáku kapela s tabla bubny a zpěváky. Tím přilákali dav. Lékaři a tlumočníci pak začali informovat místní o výhodách, které očkování proti neštovicím přináší. Byli schopni získat důvěru lidí a navzdory mnoha těžkostem dosahovali skvělých výsledků.“ Postupem času se strategie očkování pomalu měnila, oproti plošné vakcinaci se uplatňoval princip „surveillance“ – sledování. Bylo třeba zjistit ohnisko nákazy, izolovat nemocné, očkovat všechny kontakty a poté sledovat ohnisko nákazy. V roce 1971 byla epidemie zvládnuta, nicméně vyhlášení samostatnosti Bangladéše mělo za následek pohyb milionů uprchlíků do sousední Indie. Uprchlíci při návratu domů zavlekli nemoc zpět do země a program pokračoval. Na jaře 1972 se dr. Markvart vrátil do Prahy. Jako konzultant WHO se do Bangladéše ještě na krátký čas vrátil na podzim 1982 a na jaře 1983, naposledy pak v roce 1984.

NATIONAL SMALLPOX ERADICATION PROGRAMME—BIHAR STATE MEETING SEPTEMBER 17, 1975

L to R (Sitting) :—Dr G C Dey, Dr M Dutta, Dr V D Bytchenko, Dr A G Achari, Dr Slepouchkine, Dr L B Brilliant, Dr D P Dhar, Dr V A Moukhopad, Dr P P Lala, Dr Hrishikesh, Dr I L Narasiah.

(1st Row) :—Dr B K Agarwal, Dr K L Jhalanee, Dr C Prakash, Dr C R Mitter, Dr Fedenev, Dr S V Tamhane, Dr K R Rao, Dr N K Sinha, Dr S C Sharma, Dr J Ryst, Dr D Maji, Dr M Khan, Mr S Sharda, Mr R Pandey, Dr V H Thakor.

(2nd Row) :—Dr S K Rauth, Dr J P Bansal, Dr C Manickavasagam, Dr K N Joshi, Dr G Gillo, Dr N M P Mendis, Mr Z Hussain, Mr J Anderson, Dr (Maj) Dutt, Dr J Suchowiak, Dr K Markvart, Mr A C Page.

Očkování v terénu, Bangladěš

Po návratu do Prahy v roce 1972 vedl dr. Markvart epidemiologický odbor Krajské hygienické stanice Středočeského kraje. Nicméně spolupráce s WHO pokračovala a v roce 1977 byl dr. Markvart jedním z lékařů, kteří v somálském přístavu Merca ošetřovali tříadvacetiletého Ali Maow Maalina, což, jak se později ukázalo, byl poslední přirozený případ nákazy pravými neštovicemi, a tedy historický milník v eradikaci neštovic.

Na podzim roku 1988 odjel na svoji poslední dlouhodobější misi do Jižního Pacifiku. Jako konzultant WHO se podílel na programu zdravotní výchovy zaměřeném zejména na dětskou obrnu, dále na střevní nákazy i nákazy dýchacího traktu. Vedl kurzy očkování proti černému kašli, záškrtu i tetanu pro místní zdravotníky zejména na Fidži, ale v rámci programu pobýval též na Cookových ostrovech: „Při mojí poslední akci v terénu jsme se pohybovali ve společnosti s kmenovým uspořádáním. Bydleli jsme i na ostrově 1 km × 0,5 km. Veškerá evidence byla... ručně psané

záznamy.“ Na podzim 1990 se dr. Markvart opět vrátil do Prahy.

Od roku 1992 do roku 2009 pracoval ve Státním zdravotním ústavu jako vědecký pracovník, vedoucí útvaru vědy a výzkumu a zahraničních styků, dále jako sekretář kolegia vědecké rady SZÚ. Od roku 1993 do roku 2001 pracoval spolu s Ing. K. Bláhou a krátce s MUDr. Z. Šmerhovským jako managing editor redakce časopisu *Central European Journal of Public Health* vydávaného SZÚ. Od roku 2002 do 31. 12. 2021 pak tuto pozici zastával sám.

V době svého působení v SZÚ se MUDr. Markvart zasadil o vydání mnoha publikací WHO a řadu z nich i sám přeložil do češtiny. Namátkou jmenujme publikace *Kvalita vnitřního prostředí*, *Kontaminovaná půda*, *Hluk ve školách*. Byl spoluautorem článků v časopisech *Československá epidemiologie*, *mikrobiologie*, *imunologie* a *Československá hygiena*. Jako spoluautor, editor, a hlavně jako jeden z autorů myšlenky takové dílo vůbec vydat se podílel na vydávání dosud unikátního *Manuálu prevence v lékařské praxi*, který postupně vycházel od roku 1994 a obsáhl celkem 10 svazků. Byl členem správní rady Nadace CINDI založené v roce 1997, která vznikla při českém programu CINDI s cílem pomáhat prevenci a podpoře zdraví hledáním finančních zdrojů a metod zdravotní výchovy.

Kolegové vzpomínají na skvělé pracovní vztahy, oceňují celoživotní práci dr. Markvarta i šíření dobrého jména české epidemiologie ve světě.

Mgr. Ivana Vališová
Státní zdravotní ústav